

ВИСТАВКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ФОРМА КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ РОБОТИ БІБЛІОТЕК

К. М. Амаріцей, Г. П. Лукаш

Анотація. Стаття присвячена виставковій діяльності бібліотек як формі її культурологічної роботи та ефективному засобу розкриття інформаційних ресурсів книгозбірні, що яскраво відображає стиль бібліотеки і творчі можливості її персоналу. Відзначено, що виставки завжди були поширеною формою популяризації літератури. Проте упровадження інформаційних та телекомунікаційних технологій потребує теоретичного осмислення та практичного використання у виставковій діяльності нових можливостей, в тому числі й мультимедійних. Підкреслено, що види і форми виставок сьогодні різноманітні. Досить новим явищем серед них на українському ринку бібліотечних та інформаційних послуг є віртуальні книжкові виставки.

Ключові слова: виставкова діяльність бібліотек, культурологічна робота, віртуальна виставка.

Рівень культури та освіти кожного громадянина є одним із ключових показників успішного національного розвитку, конкурентоспроможності держави на світовому ринку. Читання завжди було і залишається тим засобом, за допомогою якого цей рівень встановлюється, оскільки воно як головне джерело знань відкриває шлях до отримання інформації. Сучасна бібліотека здатна якісно змінювати традиційні підходи до інформаційно-бібліотечного обслуговування, використовуючи наявні інформаційні ресурси і бази даних, формуючи нове електронне інформаційне середовище шляхом створення колекцій електронних ресурсів, відцифрування рідкісних видань наукової та навчальної літератури, надаючи доступ до репозитаріїв та світових інформаційних ресурсів [1, с. 78].

Унаслідок розвитку суспільства бібліотека стала універсальним центром культурної роботи. Бібліотека як центр виховання громадянськості і залучення до культури допомагає особистості взаємодіяти із суспільством. Якщо ж розглядати бібліотеку як соціокультурний інститут, то в цьому значенні бібліотека служить збереженню та впорядкуванню культурної спадщини суспільства.

Проблеми виставкової діяльності та її значення висвітлені в науковій літературі досить фрагментарно, хоча роль виставок як форми культурологічної роботи в Україні динамічно зростає. Теоретичні аспекти виставкової діяльності бібліотек у контексті її проектування і моделювання розглядаються у працях Н. Захарової, Н. Збаровської, Т. Наместнікової, О. Постельжук, Н. Солонської, А. Тарашенко, Є. Татарінової та ін. [2]. Як маркетинговий інструмент виставку розглядають Т. Гайворонська, Л. Кудря, Н. Александрова [3].

Вивчаючи бібліотеку як соціокультурний інститут, спостерігаємо, що своїм історичним корінням вона тісно переплітається із просвітництвом та поширенням знань. Нині соціокультурна діяльність бібліотек виражається у системі певних заходів, в основі яких лежить сприяння вдосконалення інтелектуального, матеріального, естетичного та духовного стану суспільства [4]. Ці заходи у процесі розвитку стали досить різноманітними та прийняли різні форми та види. Серед видів культурної діяльності бібліотек виділяють: дискусії, презентації книг, читацькі конференції, зустрічі з відомими людьми, бібліотечні виставки та інші.

Отже, одним із видів культурної діяльності бібліотек є бібліотечні виставки.

Виставкова діяльність як напрям бібліотечної роботи виникла в середині XIX ст. у найбільш економічно розвинених країнах – Німеччині, Великій Британії, Франції, США і на той час була пов'язана з помітним зростанням обсягів книгодрукування та книгорозповсюдження. В умовах швидкого наповнення бібліотечних фондів виникла потреба в їх популяризації, у т. ч. шляхом демонстрування накопичених книжкових скарбів, насамперед найцінніших, рідкісних видань, а також отриманих як дарунки. У кінці XIX ст.

окремі бібліотеки почали практикувати пересувні виїзні виставки, виставкові заходи спільно з музеями, культурно-освітніми закладами, філантропічними товариствами, окремими книговидавничими, промисловими фірмами тощо [2].

На початку XX ст., з будівництвом у багатьох великих містах громадським коштом і за участю земств, товариств і комітетів грамотності, піклування про народну тверезість народних домів (зокрема, у Києві – Троїцького і Лук'янівського) та заснуванням інших осередків просвіти і культури, набула популярності комплексна пересувна просвітницька форма виставкової діяльності, т. зв. народна виставка, яка поєднувала в собі музей, лекторій та експозицію бібліотечних книжок.

На сьогоднішній день виставки є розвинутим видом діяльності бібліотек за рахунок чого існує велика кількість видів, які можуть бути поєднані за різними ознаками. Бібліотечна виставка становить собою синтетичний продукт на основі різноманітної інформації і створює нові знання [3].

За останні роки виставки змінилися за змістом і стилем оформлення. На сьогодні це поєднання різних видів та типів творів друку та інших носіїв інформації за певним принципом відбору, рекомендованих користувачам бібліотек для огляду та ознайомлення. Тому разом із терміном «книжкова виставка» дедалі частіше почали використовувати таке поняття, як «бібліотечна виставка», оскільки, крім друкованих документів, часто експонуються електронні, аудіо-, відеодокументи, влаштовуються виставки живопису, світлин, рукоділля, архівних документів, етнографічних, музейних, колекційних матеріалів тощо. Зазвичай бібліотечні виставки мають комбінований характер, коли в одній експозиції поєднуються різні носії інформації та інші матеріали [4].

Виставкова діяльність бібліотек часто має комплексний характер, тому в організації заходів одночасно беруть участь кілька структурних підрозділів бібліотеки (відділи соціокультурної діяльності, мистецтв, рідкісних і цінних видань, зберігання документних ресурсів тощо) у взаємодії з іншими установами – музеями, картинними галереями, заповідниками, архівами, інформаційними центрами, осередками творчих спілок, центрами народної творчості, із залученням ЗМІ. Добре організована виставкова робота є важливим інструментом комерційного і некомерційного маркетингу, оскільки відображає становище як у ринковому сегменті читачьких потреб, так і на ринку продукції для поповнення фонду (включаючи програмне забезпечення) [5].

Процес реалізації виставкової діяльності пов'язаний із завданнями ефективного використання документних ресурсів, формуванням культури читання, просуванням іміджевих позицій бібліотеки як соціокультурного осередку з метою залучення ширшого кола користувачів, інформування громадськості про визначні події, ювілейні дати, актуальні кампанії комунікаційного характеру, новинки літератури тощо.

В організації виставкової діяльності бібліотек на противагу окремим видам виставок, головним насамперед є не наповнення і оформлення конкретних експозицій, а конструювання і моделювання цього напрямку соціокультурної роботи в цілому, з використанням проєктних технологій, що передбачають: вироблення креативної ідеї (концепції); продумування засобів її реалізації; розроблення та втілення проєкту.

Необхідними умовами підвищення якості виставкової діяльності є: формулювання концепцій окремих виставок, що мають містити виклад трьох складників – тематики, адресного призначення, форми експонування матеріалів; методів аналізування ефективності бібліотечних виставок; шляхів творчої реалізації новітніх тенденцій та перспективних напрямів виставкової діяльності, насамперед тематичної [3].

Сьогодні створюється нова модель наукової бібліотеки, яка передбачає оптимізацію доступу користувачів до бібліотечних зібрань. Прикладом цього є віртуальні виставки-презентації, завдяки яким читачі дізнаються про нові надходження, про наявність наукової, навчальної та періодичної літератури, присвяченої конкретній історичній події чи історичній постаті. Під цим поняттям різні фахівці розуміють і презентацію книг в електронному форматі PowerPoint, і електронну виставку повністю оцифрованих видань, і

повні цифрові авторські колекції творів. Термін «віртуальна книжкова виставка» найчастіше використовується тоді, коли говорять про виставку, розміщену на веб-сайті бібліотеки. Її безумовною перевагою є те, що це – умовно не обмежений у часі та просторі захід, який реалізується за рахунок інтернет-ресурсів, у межах якого бібліотека має можливість розмістити текстову інформацію, графічне, аудіо- або відеозображення експонатів, що розкривають зміст виставки. Крім того, використання нових технологій дозволяє досягти не лише високої якості зображення, але й своєрідного «ефекту присутності», що надзвичайно впливає на емоційне сприйняття і створює відчуття справжності подій [5]. Бібліотечні виставки становлять собою особливу форму обслуговування користувачів, забезпечують привернення уваги до фонду бібліотеки та зацікавлення користувача бібліотеки до прочитання певної літератури. У зв'язку з цим були сформувані ряд вимог до бібліотечної виставки, а саме:

Комфортність. Правильне освітлення, зручне розташування книг на виставці, місце для ознайомлення та читання книг. Ці умови необхідні для сприятливої роботи з літературою;

Доступність. Можливість ознайомитись та прочитати повні тексти документів, які представлені на виставці;

Оперативність. Актуальність теми бібліотечної виставки, показ нової літератури [3].

До цих вимог можна додати такі: виставка не має бути перевантаженою, виставкам має бути зосередженого на певну цільову аудиторію, правильно підібрані кольори, доречний підбір аксесуарів.

Як було зазначено, видів бібліотечних виставок існує досить велика кількість і з часом їх стає все більше. Основними та найбільш популярними з них можна вважати такі: виставка-дискусія, виставка до знаменитих та пам'ятних дат, виставка-діалог, виставка з актуальних проблем, виставка нових надходжень, виставка однієї книги та один з найсучасніших видів – віртуальна виставка [2]. Звичайно, все це потребує докладання великих зусиль, також ретельної підготовки, оскільки необхідно зібрати текстову інформацію, фотографії, ілюстрації, зробити звуковий коментар відео-сюжетів, анімацій, але результат виправдає всі зусилля як бібліотекарів, так і користувачів.

Багато виставкових заходів за участю бібліотек в останні роки набули значного суспільного резонансу і користувалися помітною популярністю. Зокрема, виставки стародруків з бібліотечних фондів у музеях, українських плакатів з фондів з Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в культурно-мистецькому та музейному комплексі «Мистецький арсенал», інноваційних бібліотечних продуктів у міжгалузевих виставках інновацій та інформаційних технологій в «Українському домі» та ін. [5].

Підкреслимо, що у виборі тієї чи іншої форми оформлення виставок проявляється духовний та професійний потенціал бібліотекарів, їх винахідливість, творчий підхід, можливість показати своє світосприйняття, проявити естетичний смак, здатність задовольнити читацькі уподобання, індивідуальні якості як фахівця, так і особистості.

Також у зазначеному аспекті доречно згадати про краєзнавчу діяльність бібліотек. Вона відіграє важливу роль у культурологічній роботі бібліотек. Краєзнавча робота бібліотек має ряд основних напрямів, таких як: надання інформаційних, краєзнавчих ресурсів та їх популяризація, пропаганда краєзнавчих знань, формування культурної та історичної свідомості та інше [4].

Використання бібліотекою сучасних веб-технологій дозволило багатоаспектніше розкрити творчість Т. Г. Шевченка. Зокрема, основою віртуальної виставки «Шевченкіана в рідкісних фондах наукової бібліотеки» у багатьох бібліотеках стали рідкісні книги наукової бібліотеки, представлені у мультимедійному комп'ютерному просторі. Віртуальна виставка була змодельована з окремих фрагментів оцифрованих книжкових джерел, бібліографічних описів, анотацій, цитат видатних письменників, повних текстів творів Тараса Шевченка.

Спеціально до Шевченківських читань бібліотеки часто готують буктрейлери, наприклад, на популярну книгу «Художник» авторів-сценаристів К. Тур-Коновалова,

Д. Замрія. Жанр обрано не випадково, оскільки буктрейлер – сучасна інноваційна форма популяризації видання, у нашому випадку про творчий шлях Т. Шевченка як художника. За допомогою елементів мультимедіатехнологій кліпу та відеоролика, музичних та звукових ефектів, які використовувалися при моделюванні буктрейлера, зручно, на наш погляд, досягнути концептуальної мети – розкрити основний зміст книги, а також зацікавити читача, спонукаючи його ознайомитися з твором.

Важливо нам згадати виставку «Берегиня. Живуть ремесла давні українські», яка була підготовлена в Іванівській сільській бібліотеці на Вінниччині бібліотекаркою Л. П. Бунецькою і до організації якої ми долучилися під час проходження практики у січні поточного року. На виставці були презентовані книги бібліотечного фонду, а саме краєзнавча література, в яких містяться твори місцевих авторів, твори про Поділля та український народ в цілому. Крім книг, на виставці були представлені предмети побуту минулщини: праска, прялка, посуд, горщики та ін. Часто подібні виставки урізноманітнюють також тогочасним одягом. Зазвичай це вишиванки, шаровари, фартух, жупан тощо. Варто додати, що ця виставка є постійною, тобто її не згортають. Кожен новий відвідувач бібліотеки може ознайомитись із культурою цього краю історичними відомостями, доторкнутись до творів місцевих авторів. Через певний час виставка оновлюється. Сюди можуть додаватись нові твори друку, нові артефакти.

Викликає зацікавленість користувачів бібліотеки постійно діюча віртуальна виставка-презентація художніх книг із фонду сучасних українських письменників «Що читати: 10 сучасних українських книжок»

Загалом, ознайомлюючись із виставками та фондом бібліотеки, користувач детальніше дізнається про культуру певного часу, про історичну спадщину. Це дає чітке розуміння того, як жили люди в певний відрізок часу, які в них були цінності тощо. На основі цього у відвідувачів бібліотеки формується бачення світу певного народу, в результаті чого переймається досвід інших поколінь. Це все є важливими елементами для формування особистості.

Отже, бібліотека на сьогодні відіграє важливу роль у формуванні національних та громадських цінностей в користувачів бібліотеки, оскільки слугує центром виховання громадянськості, соціокультурним інститутом. Зокрема бібліотечна виставка, постійно розвиваючись у своїх нових формах, набуває особливого значення в культурологічному житті бібліотеки, дає користувачу зацікавленість в певних інформаційних ресурсах за рахунок зібрання певних необхідних творів друку в одному місці та цікавому представленні їх. Щоб не бути статичним предметом інтер'єру, щоб працювати і бути корисною, виставка на наш погляд, повинна виглядати сучасною, вабити, притягувати формою і змістом.

Безумовно, необхідно надати перевагу презентаційним, інтерактивним, мультимедійним формам інформаційно-просвітницького та культурнодозвілєвого спрямування. Очевидно, що використання сучасних технологій, демонстрація нових можливостей сприятимуть підвищенню іміджу бібліотеки, яка перебуває в постійному пошуку ефективних форм роботи з користувачем, активно впроваджує інноваційні технології, прагнучи відповідати вимогам часу.

Ефективність виставкової діяльності бібліотек досягається чіткою читацькою адресністю (відповідністю інтересам користувачів бібліотеки), актуальністю тематики, неординарністю підходів у визначенні проблематики виставкових заходів, їх ретельним плануванням, координацією з іншими співучасниками, а також ретельним доббором документів чи матеріалів для експонування.

Abstract. The article is devoted to the exhibition activities of libraries as a form of its cultural work and an effective means of disclosing information resources of the book collection, which clearly reflects the style of the library and the creative potential of its staff. It is noted that exhibitions have always been a common form of popularization of literature. However, the introduction of information and telecommunication technologies requires theoretical understanding and practical use of new opportunities in exhibition activities, including multimedia. It is

emphasized that the types and forms of exhibitions today are diverse. Among them, virtual book exhibitions are a fairly new phenomenon in the Ukrainian market of library and information services.

Key words: exhibition activity of libraries, culturological work, virtual exhibition.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Трансформаційні процеси у суспільній та соціокультурній сферах України: монографія / О. М. Анісімова, Л. А. Ковальська, Г. П. Лукаш, О. В. Пригунов, О. С. Щербіна, Т. М. Яворська; відпов. за вип. Т. М. Яворська. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2021. 185 с.
2. Виставкова діяльність бібліотек. Українська бібліотечна енциклопедія. URL: <https://ube.nlu.org.ua/article>. Виставкова%20діяльність%20бібліотек.
3. Книжкова виставка: сучасні тенденції. URL: <http://old.zounb.zp.ua/node/620> (Дата звернення: 19.03.2022)
4. Від традицій до інновацій: сучасні моделі книжкових виставок: метод. рекомендації / Хмельниц. ОУНБ ім. М. Островського. Хмельницький, 2013. 24 с.
5. Краєзнавча діяльність бібліотеки URL: <http://www.marlibrary.com.ua/index.php?menu=kray> (дата звернення 19.03.2022)
6. Толочко С. Є. Культурно-просвітницька робота бібліотеки КНУКіМ. *Бібліотека університету на новому етапі розвитку соціальних комунікацій* Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції, м. Дніпро, НТБ ДНУЗТ, 1–2 грудня 2016 р. URL: <http://eadnurt.diit.edu.ua/bitstream/123456789/9160/1/Tolochko.pdf>

УДК 517.946

МЕТОД СТАМПАК'Я ДОСЛІДЖЕННЯ ВЛАСТИВОСТЕЙ РОЗВ'ЯЗКІВ РІВНЯНЬ В ЧАСТИННИХ ПОХІДНИХ

А. О. Белік, К. О. Буряченко

Анотація. У даному дослідженні розглядається варіаційна нерівність, введена Г. Стампак'я. Розв'язок задач з використанням варіацій та теорії нелінійних диференціальних рівнянь в часткових похідних.

Ключові слова: метод Стампак'я, рівняння пористого середовища, задача Коші.

Вступ

В основі роботи лежить доведення основної лема Стампак'я (див. Лема 1) для монотонної незростаючої функції, а також формулювання її розширення, представлене у Лемі 2, які в подальшому будуть застосовуватися для дослідження якісних властивостей розв'язків лінійних та нелінійних рівнянь: будуть встановлено існування слабого розв'язку задачі Коші для рівняння пористого середовища:

$$\begin{cases} u_t = \Delta u^m \text{ в } Q_T, \\ u = 0 \text{ на } \partial\Omega \times (0, T), \\ u(x, 0) = u_0(x) \text{ в } \Omega, \end{cases}$$

де $m > 1$, $T > 0$, $Q_T = \Omega \times (0, T)$.

Також буде представлено застосування методу Стампак'я в розв'язанні лінійного еліптичного рівняння, поданого у дивергентному вигляді:

$$-\sum_{i,j=1}^n (a_{ij}(x)u_{x_i} + d_j(x)u)_{x_j} + \sum_{i=1}^n b_i(x)u_{x_i} + c(x)u = 0 \text{ в } \Omega,$$

де $\Omega \subset R^n (n \geq 2)$ – обмежена область з достатньо гладкою межею, $a_{ij}(x) = a_{ji}(x)$ вимірні функції. Буде встановлено принцип максимуму для слабких розв'язків (див. Теорема 1).

1. Метод Стампак'я.

У цьому розділі буде доведена Лема 1, яка лежить у основі методу Стампак'я для невід'ємної та неспадної функції, а також сформульовано розширену Лему 2, з додатковим множником.